

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра загальноєкономічної підготовки

Методичні вказівки

для проведення семінарських та практичних занять з дисципліни

«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

(за змістовою частиною 1)

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
економічного факультету

Херсон 2020 р

Розробник: Рудік Н.М. – доцент кафедри загальноєкономічної підготовки, к.с.г.н., доцент

Рецензент: д.е.н., професор Потравка Л.О.

Розглянуто на засіданні кафедри загальноєкономічної підготовки, протокол №16 від «21» квітня 2020 року.

Передмова

Метою дисципліни є формування системи знань, яка надає цілісне уявлення про закони та суттєві зв'язки у реальній економіці, забезпечує навчання здобувачів базовим методам пізнання і аналізу економічних явищ, вмінню приймати обґрунтовані рішення, сприяє формуванню економічної культури.

Завдання вивчення дисципліни полягає у вивченні загальних основ економічного розвитку, закономірностей становлення та функціонування економічної системи і діалектики взаємозв'язку її структурних елементів; з'ясуванні механізму дії економічних законів і механізму їх використання людьми у господарській діяльності; вивченні принципів оптимізації господарських рішень на мікро- та макрорівнях; формуванні вільного володіння категоріальним апаратом, вміння застосовувати отримані теоретичні знання до аналізу конкретних економічних ситуацій та прийняття обґрунтованих рішень; підвищення економічної та загальної культури фахівця.

У результаті вивчення дисципліни здобувач повинен, відповідно до вимог освітньої програми **знати:**

- володіти категоріальним апаратом та методологією дослідження;
- основні положення економічних теорій, на які спирається сучасна економічна наука та господарська практика;
- основні показники економічної діяльності мікроекономічних суб'єктів;
- основні макроекономічні показники, методи та принципи їх розрахунку;
- види та інструменти економічної політики;

вміти:

- аналізувати з наукових позицій явища і процеси, що відбуваються в економічному житті України і світу;
- застосовувати знання економічних теорій, законів, закономірностей та моделей до аналізу діяльності господарюючих суб'єктів та сучасної економічної політики.

У результаті опанування навчальної дисципліни «Економічна теорія» у здобувача повинні бути сформовані наступні цінносно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні **компетенції**:

- визначати та аналізувати своє місце в економічному житті суспільства;
- розуміти та використовувати основні поняття та категорії економічної теорії у повсякденному житті;
- орієнтуватися в основному інструментарії ринкового та державного регулювання та розуміти об'єктивну та науково обґрунтовану характеристику його використання;
- самостійно робити висновки й узагальнення подій сучасного соціально-економічного життя;
- виявляти свою обізнаність та ерудованість в питаннях системи виробничих відносин, прийняття рішень в умовах обмеженості ресурсів споживачами та виробниками, механізму функціонування економіки на національному рівні;
- вміти використовувати засвоєні знання, уміння та навички в повсякденному житті.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Годин
	ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.	
1	Тема 1. Економічна теорія як наука.	1
2	Тема 2. Економічна система суспільства	1
3	Тема 3. Виробництво. Форми організації суспільного виробництва	1
4	Тема 4. Теорія товару та грошей	1
5	Тема 5. Ринок як економічна форма організації суспільного господарства, його основні елементи	2
6	Тема 6. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг	1
7	Тема 7. Доходи населення, їх формування та розподіл	2

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 1. Загальні основи економічного розвитку

Тема 1. Економічна теорія як наука

План семінарського заняття

1. Зародження економіко-теоретичних знань.
2. Економіка як об'єкт вивчення економічної теорії.
3. Загальні засади економічного розвитку. Мікроекономіка. Макроекономіка.
4. Предмет, метод та функції економічної теорії.
5. Економічні категорії. Економічні закони та принципи господарювання.
6. Економічна теорія - наукова основа економічної політики.
7. Методи пізнання соціально-економічних явищ і процесів, їх класифікація.

Завдання передбачені при вивченні теми:

Питання самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні етапи розвитку економічної теорії.
2. Які сучасні економічні теорії ви знаєте і в чому полягає принципова відмінність між ними?
3. Дайте визначення предмета економічної теорії та охарактеризуйте еволюцію його трактування.
4. Що є предметом вивчення політичної економії, мікро- і макроекономіки.
5. Дайте визначення суті економічного закону. Назвіть основні форми використання економічних законів.
6. Чим відрізняються економічні категорії від економічних законів?
7. Чим відрізняються економічні закони від законів природи?
8. Які ви знаєте методи пізнання економічних процесів? Охарактеризуйте основні їх види.
9. Розкрийте сутність функцій економічної теорії.
10. Яке місце економічної теорії у системі економічних наук?
11. Яке практичне значення має економічна теорія?
12. Який зв'язок між економічною теорією та економічною політикою держави?

Питання для дискусії

1. Коли виникли перші економічні знання та з чим це було пов'язано?
2. Чому необхідно вивчати курс економічної теорії?
3. Чи може економічна теорія виконувати політико-ідеологічну функцію?

Тема 2. Економічна система суспільства

План семінарського заняття

1. Економічні потреби суспільства їх суть та структура. Закон зростання потреб. Піраміда Маслоу.
2. Економічні інтереси, сутність, суб'єкти, класифікація.
3. Економічна система, її сутність та основні структурні елементи.
4. Класифікація економічних систем. Типи економічних систем.
5. Власність, її сутність, форми і місце в економічній системі.
6. Суб'єкти та об'єкти власності. Типи, форми і види власності.

Завдання передбачені при вивченні теми:

Питання самоконтролю

1. Що таке первинні потреби, яке значення вони мають у житті людини?
2. Сформулюйте сутність закону зростання потреб.
3. Що таке інтерес, як він виникає, на чому ґрунтується?
4. Охарактеризуйте суб'єктів і об'єкти економічних інтересів.
5. На чому ґрунтуються суперечності економічних інтересів?
6. У чому полягає сутність економічної системи? Які визначення цього терміна є в економічній науці?
7. Якими критеріями визначається тип економічної системи?
8. Назвіть структурні елементи економічної системи і розкрийте їхній взаємозв'язок.
9. Дайте характеристику "ринкова економіка", "командна економіка", "змішана економіка",
10. Як в економічній науці відбувався процес еволюції визначення категорії "власність"?
11. Що таке суб'єкт і об'єкт власності?
12. Назвіть суб'єкти і об'єкти державної власності.

13. Що таке відносини власності і яка їх структура?
14. В чому сутність поняття "право власності"?
15. Які особливості корпоративної форми власності?
16. Розкрийте специфіку інтелектуальної власності.

Питання для дискусії

1. Які підходи до класифікації економічних систем і які із них, на вашу думку, є найбільш обґрунтованими?
2. Чому відносини власності змінюються та що лежить в основі їхнього розвитку?
3. Суперечності інтересів економічних суб'єктів та їх розв'язання.
4. У чому полягають особливості оренди як форми реалізації власності?
5. Охарактеризуйте сучасний стан відносин власності в Україні

Тема 3. Виробництво. Форми організації суспільного виробництва

План семінарського заняття

1. Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвиток.
2. Сутність і структура суспільного виробництва.
3. Матеріальне і нематеріальне виробництво.
4. Ресурси виробництва та їх види.
5. Економічний вибір. Крива виробничих можливостей.
6. Основні фактори суспільного виробництва та їхній взаємозв'язок.
7. Ефективність виробництва, її сутність, економічні та соціальні показники.
8. Форми організації суспільного виробництва. Натуральне господарство: економічний зміст та фактори, що його визначають.
10. Товарна форма організації суспільного виробництва. Умови та причини його виникнення і розвитку

Завдання передбачені при вивченні теми:

Питання самоконтролю

1. Дайте визначення виробництва.
2. Елементи процесу виробництва їх характеристика.

3. Фактори виробництва, їх характеристика.
4. Дайте визначення і якими є відмінності між матеріальним і нематеріальним виробництвом.
5. Охарактеризуйте основні риси натурального і товарного виробництва.
6. Які умови виникнення товарного виробництва?
7. Як ви розумієте економічну відокремленість товаровиробників?
8. Які загальні риси і відмінності простого й розвинутого товарного виробництва?
9. Назвіть основні фактори виробництва і розкрийте їхній взаємозв'язок.
10. Розмежуйте поняття "економічне зростання" й "ефективність виробництва".
11. Назвіть економічні й соціальні показники ефективності виробництва та спосіб їхнього розрахування.

Питання для дискусії

1. Які ресурси можна вважати економічними, а які – неекономічними? Чи є час економічним ресурсом?
2. Чим предмети праці відрізняються від засобів праці?
3. Чи вірно, що потреби більш високого рівня не можуть бути задоволені перш, ніж задовольняються потреби нижчих рівнів?
4. Поясніть взаємозв'язок між потребами і економічними інтересами.
5. Що б відбулося з кривою виробничих можливостей суспільства, якби наукові відкриття підвищили продуктивність наявних ресурсів?

Тема 4. Теорія товару та грошей

План семінарського заняття

1. Товар і його властивості. Мінова вартість. Споживча вартість та її показники.
2. Альтернативні теорії вартості: трудова, маржиналістська і неокласична.
3. Закон вартості, його сутність та функції.
4. Теоретичні концепції виникнення грошей та сутність грошей.
5. Функції, види грошей. Грошовий обіг і його закони.

6. Грошова система, її структурні елементи й основні типи.
7. Інфляція, її сутність, причини, види і соціально – економічні наслідки.

Завдання передбачені при вивченні теми:

Питання самоконтролю

1. У чому полягає специфіка поняття товар?
2. У чому сутність поняття благо?
3. Розкрийте сутність теорії трудової вартості.
4. В чому сутність теорії граничної корисності?
5. У чому полягають сутність і функції закону вартості.
6. Охарактеризуйте основні теорії виникнення грошей.
8. Якою є економічна сутність грошей?
9. Охарактеризуйте функцій грошей.
10. Які особливості паперових і кредитних грошей?
11. Що таке ліквідність грошей?
12. У чому полягають негативні наслідки бартеру?
13. Що таке грошова маса, яка її структура?.
14. Що розуміють під грошовою системою та з яких елементів вона складається?
15. Сформулюйте закони обігу грошей.
16. Напишіть формулу рівноваги грошової і товарної маси І. Фішера.
17. Що таке валютний курс і якими методами він визначається?
18. Які причини інфляції?
19. У чому полягає суть інфляції? Назвіть її основні види.
20. Перелічіть основні економічні та соціальні наслідки інфляції.

Питання для дискусії

1. Чим відрізняється абстрактна праця від конкретної? Яка з них створює вартість товару?
2. Чи володіє споживчою вартістю такий товар як: сигарети, зброя, наркотики, алкоголь?
3. Визначте загальні риси та відмінності різних видів грошей.

Тема 5. Ринок як економічна форма організації суспільного господарства, його основні елементи.

План семінарського заняття

1. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Сутність ринку.
2. Об'єктивна зумовленість та сутність ринкової інфраструктури. Види інфраструктури ринку.
3. Основні суб'єкти ринкової економіки.
4. Попит. Закон попиту. Цінові та нецінові детермінанти попиту.
5. Пропозиція. Закон пропозиції. Чинники пропозиції.
4. Ринковий механізм взаємодії попиту та пропозиції.
5. Наслідки державного контролю над цінами.

Завдання передбачені при вивченні теми:

Питання самоконтролю

1. Дайте визначення таким поняттям: попит, обсяг попиту та в чому різниця між цими двома поняттями?
2. В чому різниця між поняттями пропозиція та обсяг пропозиції? Правила побудови кривої пропозиції.
3. Які чинники викликають зміну обсягу попиту та що при цьому відбувається на графіку кривої попиту?
4. В яких випадках змінюється попит? Як при цьому змінюється графік попиту?
5. Які чинники викликають зміну обсягу пропозиції? Що при цьому відбувається на графіку кривої пропозиції?

6. За яких умов змінюється пропозиція? Що відбувається з кривою пропозиції?

7. Що таке ринкова рівновага та які умови її встановлення?

8. Назвіть закони ринкового ціноутворення.

9. Як визначається величина надлишкового попиту?

10. Як визначається величина надлишкової пропозиції?

11. Які моделі описують формування рівноваги?

12. Як уряд впливає на попит та пропозицію?

Питання для дискусії

1. Чи існує взаємозв'язок функцій ринку з дією економічних законів і яким він є ?

2. Що таке страхові і трастові фонди та яке їх значення?

3. Чим відрізняється діяльність брокерів і маклерів?

Тема 6. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

План семінарського заняття

1. Капітал, його зміст та соціально - економічна форма.

2. Капітал підприємства його кругообіг та обіг.

3. Основний капітал, зношення основного капіталу та відтворення.

4. Капітал сфери обігу. Швидкість, час обігу, фактори що впливають.

5. Оборотні засоби їх структура. Показники ефективності використання основного та обігового капіталу.

6. Торговельний капітал і торговельний прибуток і його норма.

7. Позичковий капітал. Сутність і джерела його. Позичковий процент, норма, динаміка.

8. Акціонерний капітал і акціонерні товариства. Показники ефективності використання.

Завдання передбачені при вивченні теми:

Питання самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні концепції капіталу, сформовані у процесі розвитку економічної науки.

2. Охарактеризуйте конкретні форми існування капіталу.
3. Проаналізуйте відмінності між основним та оборотним капіталом.
4. Що таке оборот капіталу і чим він відрізняється від кругообігу?
5. Що таке амортизація основного капіталу?
6. У чому сутність фізичного і морального зношування основного капіталу?
7. Дайте визначення засновницького прибутку.
8. В чому сутність акціонерного капіталу?
9. Що є джерелами позичкового капіталу?
10. Сутність торгового прибутку та капіталу.

Питання для дискусії

1. Які причини виникнення капіталу? У яку історичну епоху від з'явився?
2. Прискорена амортизація збільшує розміри амортизаційних відрахувань і зменшує чистий прибуток. Проте, підприємці зацікавлені у ній. Чому?
3. Чим характеризується фізичне і моральне зношення капіталу?
4. Чим відрізняється кругообіг капіталу від обігу капіталу?
5. Сутність та значення Інтернет – торгівлі.
6. Кредит як форма позичкового капіталу, його форми.

Тема 7. Доходи населення, їх формування та розподіл

План семінарського заняття

1. Сутність доходів населення, їх види та джерела формування.
2. Сутність та механізм розподілу доходів.
3. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність.
4. Заробітна плата як основна форма доходів населення.
5. Форми і системи зарплати. Номінальна та реальна заробітна плата.
6. Дохід від кооперативної, колективної, індивідуальної трудової діяльності.
7. Підприємницький дохід. Дохід від власності.
8. Система соціального партнерства.
9. Сімейні доходи, їх структура та використання.
10. Сімейний бюджет. Структура використання сімейних доходів.

11. Соціальні аспекти економічних відносин. Необхідність та сутність соціального захисту населення. Державне регулювання розподілу доходів.

Завдання передбачені при вивченні теми:

Питання самоконтролю

1. Яка економічна природа зарплати?.
2. Якими є рентні доходи?
3. Які існують показники для вимірювання нерівності у розподілі доходів?
4. Значення кривої Лоренца?
5. Якими Ви бачите соціальні аспекти економічних відносин ?

Питання для дискусії

1. Чим відрізняються номінальні доходи від реальних?
2. У чому полягають причини нерівності доходів якими є наслідки нерівномірного розподілу доходів у ринковій економіці?
3. Яким, на ваш погляд, має бути державне регулювання розподілу доходів?

Теми практичних занять

Тема. Ринок як економічна форма організації суспільного господарства, його основні елементи

Тема. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

Тема. Доходи населення, їх формування та розподіл

База тестових завдань за темами

Тема. Економічна теорія як наука

1. Який із наведених методів пізнання належить до загально – наукового?

1. економічне моделювання;
2. метод діалектики;
3. наукова абстракція;
4. гіпотеза.

2. Економічний інтерес – це:

1. усвідомлене прагнення суб'єктів господарювання до задоволення економічних потреб;

2. потреба в послугах, об'єктивно необхідних для підтримки життєдіяльності людини;

3. спонукання суб'єктів господарювання до певних дій шляхом застосування економічних стимулів;

4. вірної відповіді нема.

3. Який із наведених методів пізнання належить до специфічних?

1. граничний аналіз;

2. метод діалектики;

3. гіпотеза;

4. вірної відповіді нема.

4. Хто першим ввів в користування термін "політична економія"?

1. Ф. Кене;

2. У. Петті;

3. А. Монкретьєн;

4. Аристотель.

5. Ідеї економістів якого напрямку лежать в основі теорії необхідності «регулювання економіки»:

1. кейнсіанського;

2. неокласичного;

3. монетаристського;

4. інституціоналістського.

6. Представники якого напрямку в економічній науці вважали торгівлю джерелом багатства нації?

1. фізіократи;

2. меркантилісти;

3. класична політекономія;

4. кейнсіанці.

7. Яка з економічних шкіл вперше зробила предметом свого аналізу

процес виробництва, а не сферу обігу?

1. класична політична економія;
2. меркантилізм;
3. фізіократи;
4. маржиналізм.

8. Представниками класичної політекономії є:

1. В. Петті, А. Сміт, Д.Рікардо;
2. А. Монкретьєн, Т.Ман, А.Тюрго;
3. Арістотель, Платон, Сенека;
4. Д. Кейнс, П. Самуельсон, А. Маршалл.

9. Суспільні, стійкі, постійно повторювані зв'язки між економічними явищами - це:

1. поняття;
2. економічні категорії;
3. економічні закони;
4. економічна політика.

10. Предметом політичної економії є:

1. механізм функціонування національної економіки;
2. механізм прийняття рішень господарюючими суб'єктами;
3. економічні відносини, економічні категорії і закони ;
4. інноваційні технології виробництва.

Тема. Економічна система суспільства

1. Якщо економічні процеси у суспільстві регулюються і ринком і державою, то така економіка є:

1. натуральною;
2. змішаною;
3. командною;
4. ринковою.

2. Що таке економічна система суспільства?

1. сукупність взаємопов'язаних і упорядкованих економічних елементів, які утворюють певну цілісність – економічну структуру суспільства;
2. сукупність процесів виробництва та споживання;
3. сукупність різних видів господарської діяльності у суспільстві;
4. економічні відносини, що складаються на базі виробництва.

3. Яке визначення найбільш точно характеризує власність як економічну категорію?

1. це відносини між суб'єктами з приводу відчуження – привласнення засобів виробництва та його результатів;
2. це річ, яка фізично належить суб'єкту;
3. це річ, якою володіє та використовує суб'єкт;
4. це відносини суб'єкта до об'єкта власності.

4. Власність як економічна категорія виражає:

1. суспільні відносини розвитку господарства ;
2. зміст праці, використання продуктивних сил;
3. систему відносин між людьми з приводу присвоєння ними речей (об'єктів);
4. право людей на присвоєння майна (речей).

5. Яке визначення найповніше характеризує поняття «змішана» економіка?

1. економічна система, що базується на різних формах власності, ринковому та державному регулюванні економіки;
2. економіка перехідного періоду;
3. наявність різних типів соціально-економічного прогресу;
4. багатокладна економіка.

6. Якщо виробництво здійснюється в інтересах окремого індивідуума, то це:

1. колективна власність і колективне присвоєння;
2. приватна власність і приватне присвоєння;
3. суспільна власність і суспільне присвоєння;

4. державна власність.

7. Економічна форма реалізації прав власності – це:

1. надання об'єкта власності в оренду;
2. економічні відносини, що забезпечують власнику отримання доходу від об'єкта власності;
3. продаж об'єкта власності;
4. передання об'єкта власності у спадок.

8. Сутність соціально – економічних відносин в економічній системі визначають:

1. природні ресурси;
2. рівень розвитку техніки;
3. людський ресурс;
4. відносини власності.

9. Який із наведених способів впливу на особистості людини найменш властивий для ринкової економіки:

1. матеріальне заохочення трудової діяльності;
2. економічний примус;
3. позаекономічний примус;
4. моральне задоволення від праці.

10. Який спосіб закріплення прав власності за суб'єктами у сучасних умовах є основним?

1. релігійні постулати;
2. звичаї, традиції;
3. моральні засади;
4. юридичні норми.

Тема. Виробництво. Форми організації суспільного виробництва

1. Що безпосередньо не входить до складу матеріального виробництва?

1. сільське господарство;
2. духовне виробництво;

3. промисловість;

4. будівництво.

2. До основних факторів виробництва належать:

1. підприємства, які безпосередньо створюють життєві блага;

2. капітал, земля, праця і підприємливість ;

3. державне управління господарством, соціально-економічна політика ;

4. власність, економічні відносини у суспільстві .

3. Соціальна інфраструктура:

1. включає промисловість, сільське господарство, будівництво ;

2. забезпечує ефективну діяльність усіх підприємств;

3. займається енергопостачанням, будівництвом доріг, залізниць, мостів;

4. правильної відповіді немає .

4. Що відображає «крива виробничих можливостей»

1. мінімально можливий обсяг виробництва при даних факторах виробництва;

2. альтернативні можливості досягнення максимального обсягу випуску продукції при різному поєднанні або взаємозаміні факторів виробництва;

3. коливання обсягів виробництва продукції при зміні факторів виробництва.

4. перелік можливих варіантів виробництва двох товарів при визначених факторах виробництва.

. 5.Продуктивність праці вимірюється:

1. обсягом основних фондів у вартісному вираженні на одного працівника;

2. відношенням вартості продукції до виробничих фондів;

3. кількістю продукції, виробленої працівником за одиницю робочого часу ;

4. кількістю робочого часу, витраченого працівником на підприємстві.

6.Зміст соціальної ефективності полягає у відповідності:

1. мети і засобів її досягнення на підприємстві;

2. господарської діяльності особистим потребам і цілям суспільства;

3. отриманих результатів до потреб розвитку виробництва;

4. соціально-економічної політики держави потребам суспільства.

7. Яке визначення найбільш точно відображає суть товарного виробництва?

1. виробництво продуктів для споживання іншими;
2. виробництво продуктів для обміну, шляхом купівлі – продажу;
3. створення найефективніших способів поєднання факторів виробництва;
4. переробка природних предметів праці для надання їм властивостей, які задовольняють потреби людини.

8. Невиробнича сфера охоплює:

1. побутово-житлове обслуговування населення ;
2. освіту, культуру, науку і медицину;
3. апарат державного управління, силові інститути країни, партії;
4. виробничу і соціальну інфраструктуру

9. Основним елементом праці як процесу є:

1. предмети праці;
2. засоби праці;
3. робоча сила ;
4. засоби виробництва.

10. Виробнича інфраструктура — це:

1. комплекс базових галузей економіки ;
2. зайнятість, що забезпечує розширене відтворення сукупного працівника;
3. підприємства, які виробляють різні блага для людей ;
4. правильної відповіді немає .

Тема. Теорія товару та грошей

1. Функції грошей:

1. засіб обігу;
2. засіб збереження вартості;
3. рахункові одиниці;
4. всі попередні відповіді вірні;
5. вірної відповіді нема.

2. Які економічні категорії були вперше введені в науковий обіг «неокласичною» економічною наукою?

1. цінність, рідкість, гранична корисність;
2. вартість, ціна, капітал;
3. споживна вартість, прибуток, витрати виробництва;
4. мінова вартість, рента, процент.

3. Грошова система включає:

1. ринок валюти і цінних паперів ;
2. регулювання грошового обороту ;
3. державне регулювання грошового обігу ;
4. правильної відповіді немає.

4. Що найбільше та безпосередньо впливає на величину вартості товару?

1. форми власності;
2. суспільний поділ праці;
3. продуктивність праці;
4. форми організації праці

5. Кожний продукт праці має здатність задовольняти якусь конкретну потребу людини, така властивість продукту називається:

1. вартість;
2. споживна вартість;
3. цінність;
4. конкурентоздатність

6. Товаром є:

1. продукт, виготовлений для задоволення потреб людини ;
2. всякі результати праці як блага для людей;
3. все те, що споживається людьми ;
4. правильної відповіді немає .

7. Що є об'єктивною причиною виникнення грошей?

1. наявність держави;
2. історичний розвиток товарного виробництва й обміну;

3. суспільний поділ праці;
4. посилення взаємозв'язків суб'єктів господарської діяльності.

8. Функція світових грошей є наслідком:

1. міжнародного поділу праці ;
2. наявності у всіх країнах виробництва товарів;
3. здійснення погоджувальної політики всієї співдружності країн ;
4. розвитку міжнародного товарообміну та інших форм співробітництва.

9. Гроші — це:

1. потреба мати кошти для отримання життєвих благ в умовах ринку ;
2. специфічний товар, всезагальна форма вартості, універсальний еквівалент при обміні товарів;
3. кошти як матеріальний ресурс суспільного виробництва ;
4. правильної відповіді немає.

10. Гроші як міра вартості - це:

1. засіб придбання товарів і послуг.
2. засіб покриття повних боргових зобов'язань;
3. засіб кількісного визначення величини вартості товару;
4. засіб зберігання купівельної сили грошей.

Тема. Ринок як економічна форма організації суспільного господарства, його основні елементи .

1. Закон попиту передбачає, що:

- 1) Якщо доходи у споживачів зростають, то вони завжди купують більше товарів.
2. Крива попиту звичайно має позитивний нахил.
- 3) Перевищення пропозиції над попитом викличе зниження ціни.
- 4) Коли ціна товару падає, обсяг запланованих покупок зростає

2. Удосконалення технології переміщує:

- 1) Лінію попиту праворуч.
- 2) Лінію попиту ліворуч.

- 3) Лінію пропозиції праворуч.
- 4) Лінію пропозиції ліворуч.
- 5) Точку ринкової рівноваги вгору

3. Виходячи з піраміди потреб по Маслоу, основними потребами людини

можна вважати:

- 1) потреби в самореалізації;
- 2) потреби в спілкуванні;
- 3) фізіологічні потреби;
- 4) соціальні.

4. Ринковий попит не відчуває впливу:

- 1) прибутків споживачів;
- 2) цін на взаємозалежні товари;
- 3) цін на ресурси;
- 4) чисельності покупців.

5. Які з наведених нижче товарів є товарами-замінниками:

- 1) фотоапарат і фотоплівка;
- 2) олія і маргарин;
- 3) телевізор і телефон;
- 4) одяг і їжа?

6. Які з факторів не приведуть до зміщення кривої попиту на морозиво:

- 1) дуже спекотне літо;
- 2) падіння цін на молоко;
- 3) збільшення чисельності населення країни;
- 4) початок зими;
- 5) всі фактори приведуть до зміщення кривої попиту?

7. Закон пропозиції, якщо ціни зростають, а інші умови незмінні,

проявляється:

- 1) у зростанні пропозиції;
- 2) у зниженні пропозиції;
- 3) у зростанні обсягу пропозиції;

4) у падінні обсягу пропозиції.

8. Попит і пропозиція можуть бути використані для пояснення координуючої ролі ціни:

- 1) на товарному ринку;
- 2) на ринку ресурсів;
- 3) на валютному ринку;
- 4) на будь-якому ринку.

9. Ринок товарів і послуг знаходиться в рівноважному стані, якщо:

- 1) попит дорівнює пропозиції;
- 2) ціна дорівнює витратам плюс прибуток;
- 3) рівень технології змінюється поступово;
- 4) обсяг пропозиції дорівнює обсягу попиту.

10. Якщо ринкова ціна нижче рівноважної, то:

- 1) з'являються надлишки товарів;
- 2) виникає дефіцит товарів;
- 3) формується ринок покупця;
- 4) падає ціна ресурсів.

Тема. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

1. Що більшою мірою розкриває природу торговельного капіталу?

1. грошовий капітал;
2. капітал сфери обігу;
3. товарний капітал;
4. капітал, що обслуговує посередницьку реалізацію товарів.

2. Кругообіг капіталу – це:

1. рух капіталу у сфері виробництва й обігу, у процесі якого він проходить три стадії, послідовно набуває грошової, продуктивної та товарної форм і повертається до своєї вихідної форми;

2. одночасне перебування промислового капіталу у формах грошового, продуктивного та товарного капіталу;

3. абстрактна схема, за якою функціонує реальний промисловий капітал;
4. рух капіталу з послідовним проходженням форм грошового, продуктивного та товарного капіталу.

3. Позиковий капітал – це:

1. тимчасово вільний грошовий капітал, що надається у позичку на певний час, на умовах повернення та за плату у вигляді відсотка;
2. капітал, яким володіють банки;
3. грошовий капітал, що надходить від одного підприємця до іншого;
4. капітал, який обслуговує ринкову інфраструктуру.

4. Оборот капіталу – це:

1. отримання прибутку у розмірі, що дорівнює вартості авансового капіталу;
2. перетворення товару на гроші та навпаки;
3. безперервний рух капіталу, у процесі якого повна авансована вартість повертається до його власника у грошовій формі;
4. процес руху капіталу, коли він водночас перебуває у всіх його функціональних формах і приносить прибуток власнику.

5. Що є матеріально - речовим змістом капіталу?

1. виробничі споруди, машини та інші засоби виробництва, земельні ділянки;
2. вартість функціонуючих засобів виробництва;
3. функціонуюча вартість, яка приносить її власникам доходи у формі прибутку;
4. функціонуюча вартість, яка приносить доходи найманим працівникам у формі заробітної плати.

6. За якою ознакою поділяють капітал на основний і оборотний?

1. сфера функціонування капіталу;
2. величина вартості капіталу;
3. швидкість руху різних частин капіталу та способи переносу їх вартості на створюваний продукт;
4. різновиди створюваної продукції.

7. Авансовий капітал – це:

1. функціонуючий капітал, вкладений підприємцем у засоби виробництва та робочу силу;

2. власний капітал підприємця;

3. власний і позичений капітал підприємця;

4. капітал, що позичений підприємцем.

8. Які обставини зумовили виникнення торговельного капіталу як відокремленої частини промислового капіталу?

1. рішення держав промислово розвинених країн;

2. виникнення і розвиток великого машинного виробництва;

3. зговір великих промислових підприємницьких структур;

4. подальший розвиток і поглиблення суспільного поділу праці за певних історичних умов.

9. Що перетворює визначене економічне благо на товар?

1. зовнішній вигляд, фізична природа цього блага;

2. спосіб використання цього блага;

3. наше суб'єктивне ставлення до цінності цього блага;

4. об'єктивна ринкова ціна цього блага.

10. Що більшою мірою характеризує прибуток як економічну категорію?

1. сукупний дохід підприємства як надлишок над витратами виробництва;

2. відсотки на авансований капітал;

3. сукупний ефект функціонування капіталу;

4. особистий дохід підприємця.

Тема Доходи населення

1. Що найбільшою мірою виражає економічну категорію «доходи»?

1. потік грошових надходжень, що отримують фізичні та юридичні особи за результатами трудової діяльності, використання власності та у формі соціальних виплат;

2. доходи від індивідуальної трудової діяльності;

3. заробітна плата, яку отримує працівник за певний період;

4. доходи від використання факторів виробництва.

2. За допомогою якої кривої визначають ступінь диференціації доходів у суспільстві:

1. кривої Лафера;
2. кривої Лоренца;
3. кривої Філіпса;
4. кривої попиту.

3. Що є реальною заробітною платою?

1. заробітна плата з усіма грошовими доплатами;
2. заробітна плата, очищена від всіх відрахувань (податків, соціального страхування тощо);
3. кількість товарів та послуг, які можна придбати за номінальну заробітну плату;
4. заробітна плата за основним місцем роботи та за сумісництвом.

4. Мінімальна заробітна плата – це:

1. законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту некваліфіковану працю для підприємств усіх форм власності;
2. розмір прожиткового мінімуму;
3. нижня межа індивідуального доходу;
4. вартість основних предметів споживання.

5. Заробітна плата як економічна категорія – це:

1. дохід від індивідуальної трудової діяльності;
2. перетворена форма вартості та ціни товару робочої сили;
3. вартість товарів і послуг, споживання яких забезпечує відтворення робочої сили працівника;
4. ціна, яку сплачує роботодавець найманому працівникові за функціональне використання послуги його праці.

6. Основними формами заробітної плати є:

1. відрядна, тарифна;
2. відрядна, преміальна;

3. погодинна, відрядна;
4. колективна, погодинна.

7. Номінальна заробітна плата – це:

1. заробітна плата, яку отримує працівник за затрачену працю у поточному грошовому вираженні;
2. сума заробітної плати з доплатою грошей на відрядження;
3. сума заробітної плати і дивідендів, отриманих працівником з акцій свого підприємства;
4. сума заробітної плати та різних грошових виграшів.

8. Плата за право тимчасового використання споживчих властивостей природних ресурсів, що належать іншим власникам, називається:

1. рентою;
2. орендною платою;
3. нормальним прибутком;
4. економічним прибутком.

9. Мінімальним доходом підприємця за використання покладених на нього функцій у межах обраної сфери діяльності є:

1. процентний дохід;
2. заробітна плата;
3. нормальний прибуток;
4. економічний прибуток.

10. Прямий зв'язок між ставкою заробітної плати і обсягом пропозиції праці пояснюється:

1. соціальною політикою уряду;
2. урядовою політикою доходів;
3. ефектом заміщення;
4. ефектом доходу.

11. Встановлення урядом мінімальної заробітної плати призводить до:

1. стабілізації рівня безробіття;
2. зменшення рівня безробіття;

3. зростання рівня вимушеного безробіття;
4. зростання рівня добровільного безробіття.

12. Виручка від реалізації продукції підприємства за вирахуванням непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного збору) можна визначити як:

1. валовий дохід;
2. номінальний дохід;
3. заробітну плату;
4. чистий дохід.

13. У чому полягає зв'язок між економічним і нормальним прибутком:

1. економічний прибуток більший за нормальний і включає його;
2. економічний прибуток є надлишком над нормальним прибутком;
3. нормальний прибуток є надлишком над економічним;
4. економічний прибуток жодним чином не залежить від нормального.

14. Прожитковий мінімум є основою для визначення:

1. межі бідності;
2. межі злиденності;
3. податку на додану вартість;
4. податку на доходи громадян.

15. Збільшення коефіцієнта Джині може свідчити про:

1. зростання реального ВВП на одну особу;
2. зменшення нерівномірності у розподілі доходів суспільства;
3. збільшення нерівномірності у розподілі доходів суспільства;
4. зменшення реального ВВП на одну особу.

16. Системна криза, яка супроводжувала ринкову трансформацію економіки України, зумовила:

1. зростання реальних доходів населення;
2. зменшення номінальних доходів населення;
3. зростання доходів бюджету;
4. натуралізацію та тонізацію доходів населення.

17. Який з показників характеризує загальний обсяг доходів у суспільстві?

1. чистий національний продукт;
2. валовий національний продукт;
3. сукупність особистих доходів;
4. національний дохід.

18. Який з показників характеризує загальний обсяг доходів у суспільстві?

1. чистий національний продукт;
2. валовий національний продукт;
3. сукупність особистих доходів;
4. національний дохід.

Практична робота

ТЕМА ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ

Всі доходи населення та держави взяті разом являють собою національний дохід. Частина державних доходів перетворюється у заробітну плату державних службовців та за допомогою трансфертних платежів, у доходи тих верств населення, що не в змозі забезпечити свої нагальні потреби самостійно.

Більша частина національного доходу країни являє собою, особисті доходи населення, отримані у приватному секторі економіки або з державного бюджету.

Розподіл особистих доходів у суспільстві розглядають не лише з точки зору економічної ефективності, а й з урахуванням морально-етичного аспекту.

Дохід — у широкому розумінні — грошові та натуральні надходження, які отримують суб'єкти господарської діяльності; у вузькому розумінні — потік грошових надходжень за одиницю часу (годину, тиждень, місяць, рік), який отримує окрема особа, домогосподарство, підприємство чи економіка в цілому.

Номінальний дохід — кількість грошей, отриманих окремими особами або групами осіб упродовж певного періоду. Дохід реальний — кількість товарів і послуг, які окрема особа або група осіб можуть купити за свій номінальний дохід

протягом певного періоду; номінальний дохід, скорегований з урахуванням рівня інфляції.

Прожитковий мінімум — вартість набору економічних благ, визначених за нормативним методом, у розрахунку на одну особу на місяць, а також окремо для тих, хто належить до основних соціальних і демографічних груп населення; індикатор визначення межі бідності в суспільстві та якісного переходу між різними рівнями споживання населення. Мінімум фізіологічний — грошовий вимір середнього грошового доходу на одну особу, що забезпечує такий рівень задоволення потреб, нижче за який існування людини не допустиме; межа, що розділяє "бідних" та "злиденних".

В економічній теорії розрізняють три основні види особистих доходів населення:

- від праці (заробітна плата),
- доходи від власності (рента, процент, прибуток)
- доходи, отримані у вигляді соціальної допомоги (пенсія, допомога по безробіттю та ін.).

Історично плата за виконану роботу є формою отримання доходу. Заробітна плата — у класичній політекономії: ціна праці, що визначається її часткою в ціні виробленого блага; у марксистській політекономії: форма вартості і ціни робочої сили (здатності до праці), що визначається вартістю життєвих засобів, необхідних для існування найманих робітників та їхніх сімей; у неокласичній теорії: плата за надані найманим працівником трудові послуги, що визначається вартістю граничного продукту праці.

Мінімальна заробітна плата — грошовий еквівалент, що забезпечує задоволення потреб на рівні простого відтворення робочої сили найнижчої кваліфікації за умов здійснення трудового процесу в межах суспільно-нормальної інтенсивності праці.

Номінальна заробітна плата— сума грошей, яку отримує найманий працівник за надані трудові послуги за певний проміжок часу (годину, день, місяць). Реальна

заробітна плата — заробітна плата, величина якої залежить від номінальної заробітної плати, зміни рівня цін на споживчі блага та податкового тиску.

Заробітна плата відрядна — форма заробітної плати, величина якої залежить від обсягу виробленої (реалізованої) продукції; застосовується за умов, коли роботодавець зацікавлений у збільшенні обсягів виробництва, які залежать від трудової активності працівників.

Заробітна плата погодинна — форма заробітної плати, величини якої залежить від кількості відпрацьованого часу; застосовуються там, де виробляти продукт потрібно саме стільки, скільки вимагається за технологією.

Друге місце, за питомою вагою, у структурі особистих доходів населення в умовах ринкової економіки займають доходи від власності. Основними видами доходів від власності є: рента, позичковий процент та прибуток.

Рента — дохід від землі або праці, який регулярно отримують їх власники у зв'язку з тим, що пропозиція цих ресурсів нееластична за ціною (дохід на землю та трудові послуги людей з унікальними здібностями, які обмежені природними чинниками).

Орендна плата — грошова плата за право використання орендованого майна. Орендна плата за землю включає ренту, амортизацію капіталу, вкладеного в землю, та процент на вкладений у землю капітал.

Економічна рента — це ціна, що сплачується за використання землі та інших природних ресурсів, кількість яких суворо обмежена.

Земельна рента як економічна категорія виражає відносини привласнення певного доходу власником землі у формі орендної плати за право користування нею, надане іншій особі.

Абсолютна рента виникає при наявності приватної власності на землю і існує у вигляді плати за користування земельною ділянкою будь-якої родючості.

Диференційна рента є результатом використання землі як об'єкта господарювання і виникає тільки при оренді кращих від інших за родючістю та місце розташуванням земельних ділянок.

Ціна землі визначається як капіталізована рента, тобто грошовий капітал, що забезпечує його власникові той самий дохід, але не у формі ренти, а у вигляді суми відсотка на вкладення в банк

Монопольна рента — надприбуток, який отримує економічний суб'єкт, що має виключне (монопольне) становище на ринку внаслідок свого таланту, особливих організаторських та управлінських здібностей, наявності у власності обмежених земель, придатних для вирощування унікальних сортів сільськогосподарської продукції тощо.

Орендна плата за капітал включає амортизацію основного капіталу та процент на капітал, взятий в оренду.

Процентний дохід — дохід, який виплачується власникам фінансових активів. Процентна ставка — норма доходу на інвестиційні ресурси; головна форма визначення альтернативної вартості будь-якого активу; обчислюється як відношення суми процентних доходів, які отримують від фінансово-кредитної угоди за визначений період, до величини позики. У кейнсіанській економічній теорії процентна ставка визначається співвідношенням попиту і пропозиції на гроші; у класичній політекономії — продуктивністю (попит на інвестиційні ресурси) та ощадливістю (пропозиція заощаджень). Отже ставка позичкового процента – це ціна, що сплачується за використання грошей. Тобто підприємці що відчувають негайну потребу у грошах, можуть отримати їх на визначений срок, але повинні повернути власникові грошового капіталу не лише всю позичену суму, а й відсоток від неї, який і виступає платою за використання грошей.

Номінальна ставка процента – це процентна ставка, виражена у грошах за поточним курсом валюти. Реальна ставка проценту — процентна ставка, що обчислена з врахуванням рівня інфляції.

Одним з основних видів доходів від власності є підприємницький прибуток. З точки зору бухгалтера, прибуток – це залишок від загальної виручки фірми після сплати вартості матеріалів, обладнання, праці їх постачальникам (явних витрат). З точки зору економічної теорії, прибуток це те, що залишається після вирахування з загальної виручки усіх витрат – як явних, так і прихованих.

Прибуток підприємця — у класичній економічній теорії: дохід, винагорода капіталіста за послуги капіталу; частина створеної найманою робітниками вартості за вилученням їхньої заробітної плати; у неокласичній економічній теорії частка в ціні товару, яка визначається граничним продуктом капіталу; у марксистській політекономії: перетворена форма додаткової вартості, яка виявляє себе як породження всього авансового капіталу, тоді як насправді є результатом неоплаченої найманої праці.

Третій вид особистих доходів населення — це доходи, отримані у вигляді соціальної допомоги особами, які не працюють з певних причин і не мають засобів до існування.

Отже доходи - всі гроші, які отримані за певний період часу. Постійні доходи - доходи від підприємницької діяльності, заробітна плата, пенсії, стипендії, субсидії та інші види соціальних виплат, відсотки на банківські вклади, рента (доходи від оренди). Разові доходи премії, спадщина, подарунки, гроші, взяті в борг, виграші в іграх та лотереях.

Практична частина

Завдання 1. Коли соціальні виплати та допомоги реалізувались на державному рівні та регулярній основі і якою є загальносвітова тенденція по кількості та обсягу соціальних програм?

Завдання 2. Що являє собою рента по суті та чи тотожна вона орендній платі?

Завдання 3. Чому виділяють абсолютну та диференційовану ренти, і якою є їх сутність?

Завдання 4. Чому виділяють диференційну ренту I та диференційну ренту II?

Завдання 5. Виходячи з формули розрахунку ціни землі, яку суму має отримати продавець землі ?

Завдання 6. Чому гроші не вважають економічним ресурсом, але підприємці формують на них попит?

Задачі

Задача 1

Здаючи в оренду земельну ділянку, можна отримувати річний рентний дохід у сумі 2 тис. грн. Припускається, що оренда безстрокова, а процентна ставка дорівнює 10 % річних. Визначте, чи вигідно буде підприємцю, який прагне максимізувати свій дохід, придбати цю земельну ділянку за 40 тис. грн.

Задача 2

Вважатимемо, що певна особа може отримати **140** тис. грн через два роки або 100 тис. грн сьогодні. Який варіант буде вигіднішим для неї за процентної ставки **10 %** річних; **20 %** річних?

Задача 3

Вам запропонували реалізувати інвестиційний проект, очікувана норма прибутковості якого дорівнює 12 % . Чи погодитесь ви реалізовувати цей проект, якщо поточна ставка за депозитами становить 15 % ? Поясніть свою позицію.

Задача 4

Вважатимемо, що ви хочете придбати будинок для здавання його в оренду. Очікується, що щорічна орендна плата за цей будинок становитиме 60 тис. грн. На момент придбання будинку процентна ставка дорівнює 15 % річних. Визначте максимальну ціну будинку (з урахуванням дисконтування) за умови врахування поточної вартості нескінченного потоку платежів.

Задача 5

Визначте, виграєте ви чи програєте, якщо протягом року не вклали у справу 20 тис.грн, а ціни на товари та послуги зросли спочатку на 9 %, а потім — ще на 6 %.

Задача 6

При номінальній ставці у 10% річних в умовах 9,5% інфляції за рік, скільки становитиме реальна відсоткова ставка?

Творчі завдання

Завдання 1

Вважатимемо, що підприємець має 500 тис. доларів і хоче вигідно їх розмістити. При цьому є такі варіанти:

а) придбання будинку та земельної ділянки;

б) придбання устаткування для виробництва продукції, яка користується попитом і приносить великий дохід;

в) внесення грошей на строковий рахунок у банк.

Поясніть, за яких умов підприємець надасть перевагу інвестуванню зазначеної суми грошей у придбання устаткування? Що, на вашу думку, стримує нині в Україні такий вибір підприємців?

Завдання 2

Використовуючи дані Державного комітету статистики України, проаналізуйте динаміку реальної та номінальної заробітної плати в нашій країні за останні 10 років. Які чинники, на вашу думку, визначають таку динаміку заробітної плати в Україні?

Проаналізуйте, як позначається на ринку праці та на економіці країни в цілому прагнення уряду адміністративним шляхом впливати на рівень заробітної плати, а саме:

а) збільшення мінімальної заробітної плати.

Завдання 3

Чи можливо в сучасних умовах досягти абсолютно рівномірного розподілу доходів у суспільстві, за якого коефіцієнт Джині буде прямувати до нуля? Чи буде такий розподіл справді справедливим з усіх аспектів? Якщо за сучасних умов (обмеженості ресурсів) у суспільстві буде досягнуто абсолютно рівномірний розподіл доходів, які наслідки це буде мати для економіки країни у подальшому?

Рекомендована література.

Базова

1. Гальчинський А., Єщенко П. Економічна теорія: Підручник. – К., 2007. – 503 с
2. Економічна теорія: макро -і мікроекономіка: навчальний посібник / За ред. З. Ватаманюка, С. Панчишина. – К.: Альтернативи, 2001. – 606 с.
3. Економічна теорія: Підручник / За ред. В.М.Тарасевича. – К.: ЦНЛ, 2006. – 784 с
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
5. Кулішов В.В. Основи економічної теорії: Підручник. – Львів: Магнолія, 2007. –516 с.
6. Мочерний С.В., Скотний В.Г. Основи економічної теорії: Підручник. – Львів: Новий Світ, 2006. – 600 с.
7. Основи економічної теорії: Навч. посібник / За заг. ред. П.В. Круша та ін. – К.: Каравела, 2007. – 448 с.
8. Микро-макроекономіка. Практикум. Задачі, тести, ситуації. АОЗТ «Літера-плюс», АО «Санкт-Петербург оркестр», 2004-430с.
9. Сборник задач по экономической теории. Микро та макроекономіка (Голиков А.Н. и др.) Общ. ред. Е.А. Кисилевой. - 2004-182с.

Допоміжна

1. МэнкьюН.Г.Макроекономіка.Пер. с англ. М.:Издат. МГУ, 2001-736с
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс; пер. с англ. -М. : Прогресе, 1978.
3. Макконнелл К.Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика : в 2 т. / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. - М. : Республика, 1992. - 800 с.
4. Статистичний щорічник України за ХХХХ. рік / Держкомстат України. - К. : Техніка, ХХХХ....
5. Фишер С, Дорнбуш Р., Шмалензи Д. Экономика. - М. : «Дело» ЛТД, 1993.- 829 с.

6. Экономическая теория. Задачи, логические схемы, методические материалы: Учеб. Для вузов / под общ. ред. А.И. Добрынина, Л. С Тарасевича – Санкт – Петербург.: Питер Ком, 1999. – 448 с

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України – [www. zakon.gov.ua](http://www.zakop.rada.gov.ua)
2. Сайт Державного комітету статистики – [www. ukrstat.gov.ua](http://www.ukrsat.gov.ua)
3. Сайт Кабінету Міністрів України – [www. kmi.gov.ua](http://www.kmi.gov.ua)
4. Сайт Міністерства економіки України – [www. me.gov.ua](http://www.me.gov.ua)
5. Сайт Міністерства фінансів України – [www. minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua)
6. Сайт Національного банку України - [www. bank.gov](http://www.bank.gov)